

АСИМІЛЯЦІЯ АНГЛІЙСЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Еволюція запозичень в новій мовній системі відбувається в співвідносності з законом української мови на фонетичному, графічному, граматичному, семантичному рівнях. Процес асиміляції нових слів має важливий соціолінгвістичний аспект, який пов'язаний з особливостями освоєння іншомовної лексики різними соціальними групами носіїв мови..

Фонетичне та графічне осмислення мають першорядне значення для успіху подальшої асиміляції з метою втрати запозиченим словом свого первісного іншомовного виду. У міру можливості потрібно зберігати фонетичні та, передовсім, фонологічні особливості англійської мови. [6;104] У написанні іншомовних слів не треба вводити літер, що не відповідають звукам, властивим даній мові. З другого боку, необхідно мати на увазі факт неминучості субституції звуків англійського слова відповідними звуками української мови, які, як правило, відрізняються від них в тій чи іншій мірі і у фонетичному, і у фонологічному відношеннях.

Проблеми графіки неможливо відмежувати від фактів специфіки фонетичного та фонологічного порядку. Літера – це засіб зображення звука, а звук – це репрезентант фонем даної мови. Одночасно необхідно пам'ятати, що в основі української графеміки, яку звично називати фонетичною, лежить по суті фонологічний принцип, що стосується, як правило, й усіх інших систем цього роду. Це означає, що графічні знаки, а в окремих випадках, і їх комбінації співвідносяться з фонемами англійської мови, а не з її звуками як такими. Наші “літерофонемі” можуть лише в якомусь наближенні передавати фонемну структуру англійських слів з тої простої причини, що в кожній мові діє своя специфічна фонологічна система. У такій ситуації висувається на перший план звукова (а не фонемна) значимість літер. “Літерофонемі” перетворюються в “літерозвуки”. Саме як такі вони сприймаються в процесі переносу слова з його фонетичним складом з однієї мови в іншу. Рівночасно відбувається й

субституція звуків оригіналу звуками, а враз з тим і фонемами мови рецептора і, нарешті, чим і завершується вся процедура, - відповідними графічними знаками цієї мови. При цьому часто фонологічні розрізнення характерні для мови оригіналу (*Mary – sherry, Мери – шері*, пор. ще *Cantbury – Кентербері*: три англійські фонемі, позначувані трьома літерами – *a, e, u*, передані в українській транскрипції однією літерофоною “*e*”). Ясно, що в такій графічній системі, як англійська, низка літер набуває своєї конкретної фонетично-фонологічної значимості тільки в синтагматиці (*a: grass, bell, bad*).

Особливості граматики української мови визначає напрямок граматичних змін, що відбувається з англійськими запозиченнями. Граматична асиміляція англійських слів пов’язана з категоріями роду, числа, про які було згадано раніше, а також з відмінюванням іменників та прикметників та дієвідмінюванням дієслів. Як правило, слова набувають граматичних категорій мови-реципієнта незалежно від присутності або відсутності в мові-донорі та втрачають своє граматичне значення. При порівнянні двох мовних систем, що контактують, найменш серйозні розходження між англіцизмами в українській мові та їх етимонами в англійській мові спостерігається в категорії числа, найбільші – в категорії роду.

Семантична асиміляція. З розширенням вживання іншомовних слів – позначень “чужої” реалії або поняття настає період, коли слово використовується для позначення явищ, предметів або понять вже пристосованих до української дійсності, що стали відомими або спільними для англійців та для українців. Це явище закономірне та пояснюється тим, що англійське слово отримує різну інтерпретацію або пояснювального (словники), або контекстуального (українські тексти) характеру. Звісно, що в цьому випадку необхідно було простежити семантичний розвиток англійських двох- або багатозначних слів в українській мові, які спершу з’являлися лише як позначення англійської дійсності. І саме слова, що отримали поширення в українській мові, найбільш повно виявляли свою англійську семантичну

насиченість у період розпочатої зміни значення в лексико-семантичній системі української мови.

Розширення семантичної структури англіцизму в українській мові є результатом вторинного запозичення одного з значень слова, що вже освоєно українською мовою (*тандем, тендер, спікер, стандарт* та інші).

Джерелом вторинних запозичень могла бути інша іноземна мова, що контактувала з українською і мала це слово. Так, слово *адрес*, запозичене з французької мови, отримало додаткове значення: “*письмове звернення членів англійського парламенту до короля*” з англійської мови.

Усі слова, що ввійшли в українську мову мають пройти (випробовування на необхідність запозичення) – апробацію на включення нового слова в систему й відповідну реакцію корінних слів, після чого відбувається або не відбувається запозичення слова. Так, можливі семантичні зсуви в корінних близьких за значенням або абсолютно синонімічних словах звуження значення корінного слова та інші семантичні змінення стимулюють або виключають запозичення того або іншого слова. Наприклад, проникнення та початку запозичення англійського слова *хобі* в наші дні досить сильно сприяло перерозподілу значень в словах одного понятійного поля – *спорт, забава, захоплення, азарт*. На початку ХХ століття слово *спорт* набуло більш самостійного характеру з значенням “*фізичні заняття, вправи*”. Із звуженням значення поняття “*забава, захоплення*” випадає з семантичного поля слово *спорт*. З попереднього значення в наші дні зберігся лише вираз “*із спортивної цікавості*”, тобто “*заради забави*”. Як наслідок звуження значення слова *спорт*, слово *захоплення* отримує більше семантичне навантаження. Слово *хобі*, що було запозичене з англійської мови в середині 60-х років ХХ століття досить легко почало замінювати одне із значень слова *захоплення*, а саме “*захоплення чимось, цікавість до чогось*”. Так, цілком “акліматизувалося” це значення в реченнях типу: “*фотографування – його хобі*”. Але решту значень це слово не приймає.

Таким чином, проникнення та початок слова *хобі* стало можливим через зменшення, розвантаження лексико-семантичної валентності слів *спорт та захоплення*, що у ХІХ столітті були синонімічні.

Лексико-семантична система української мови, що залучає в процес еволюції слова іншомовного походження, не приймає механічно всі накоплені значення. Так же як і відбувалася апробація іншомовного слова в початковій стадії запозичення на включення його в лексичну систему української мови, у подальшому процесі запозичення відбувається апробація значень слова та подальша диференціація та розмежування значень, що викликає в підсумку

Отже, процес лексико-семантичної еволюції англійських слів в українській мові є найбільш значним у загальному процесі запозичення слів. Існування багатьох об'єктивних причин, що викликає лексичне запозичення, робить можливим проникнення майже будь-якого англійського слова в українську мову. [5; 64]

ЛІТЕРАТУРА

1. Українська мова. Енциклопедія. – К.: 2000.
2. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія /За ред. І.К.Білодіда. – К.: 1973.
3. Р.Г. Зорівчан /Іноземна мова як засіб глибшого пізнання мови. /Рідне слово випуск 7 – К.: 1973.
4. В.М Арістова /Англо-русские языковые контакты. –Л.: 1978
5. Б. Задорожний. Принципи визначення правил транскрипції іншомовних слів засобами української графіки.//Рідне слово випуск 2 – К.: 1973.